

Universitetet i Oslo
OLDSAKSAMLINGEN

ARKEOLOGISK RAPPORT

J.NR.
PROSJEKT **199883013**
FYLKE: **VEST-AGDER**
KOMMUNE: **LYNGDAL**
GÅRDSNUMMER: **11/ 14, 16, 18**
GÅRDSNAVN: **HAUSVIK, HAUSVIK INDUSTRIOMRÅDE**
ØK-KART: **AW 002-5-4**

LOKALITET: **STEINALDERLOKALITETER R1, R2 og R3**

TILVEKST:

RAPPORT VED: **RAGNHILD BERGE**

Arkeologiske undersøkelser av steinalderlokalteter R1, R2 og R3 på Hausvik, Lyngdal kommune, Vest-Agder

1. BAKGRUNN	3
2. TIDSROM	3
3. OMRÅDE OG LOKALITETER	4
4. MÅLSETTING OG PROBLEMSTILLINGER:	4
5. METODE	4
6. UNDERSØKELSEN AV DEN ENKELTE LOKALITETEN:	5
6.1 Lokalitet R1:	5
6.2 Lokalitet R2:	9
6.3 Lokalitet R3:	13
7. SAMLET RESULTAT:	16
LITTERATUR:	17

Arkeologiske undersøkelser av steinalderlokaliteter R1, R2 og R3 på Hausvik, Lyngdal kommune, Vest-Agder

Prosjektleder: 1. amanuensis Jan Henning Larsen

Deltakere i felt: Christine Boon

Linn Knutsen

Bjørn-Håkon Eketuft Rygh

Bernt Inge Goa (hjelparbeider, Lyngdal kommune)

Ragnhild Berge (feltleder)

1. Bakgrunn

Denne rapport omhandler undersøkelser foretatt på bakgrunn av dispensasjon fra Lov om kulturminner av 9.juni 1978 § 8 for tre tidligere registrerte steinalderlokaliteter på Hausvik industriområde, Gnr. 11/14, 16, 18, Lyngdal kommune, Vest-Agder.

I forbindelse med reguleringsplan for Hausvik industriområde (gnr. 11/14, 16, 18) søkte Lyngdal kommune i søknad av 23.11 og 01.12 1995 om fritak fra Kulturminneloven for en rekke kulturminner i det aktuelle området. I brev av 22. mars 1996 til Vest-Agder fylkeskommune aksepterte Riksantikvaren planforslaget, noe som innebar dispensasjon for tre steinalderboplasser (R1, R2 og R3), 1 røys (X1) og bunnlaget av 1 gravrøys (R4). En steinalderboplass (R5) på Hollevik midtre gnr. 15 skulle reguleres til spesialområde for bevaring. Det ble forutsatt at de berørte fornminnene skulle undersøkes etter hvert som tiltak ble aktuelle i området. Gravrøys R4 og røys X1 ble undersøkt i 1997.

I brev av 16. oktober 1998 til Riksantikvaren ba Lyngdal kommune om utgravning av steinalderboplassene R1, R2 og R3. I denne forbindelse foretok Universitetets Oldsaksamling 12.11 1998 en ny befaring av lokaliteten ved Perry Rolfsen og Jan Henning Larsen. Vedtak om vilkår i saken ble fattet av Universitetets Oldsaksamling på møte i Fornminneutvalget 30.11.1998 (sak F 151/98).

Tidligere hadde Vest-Agder fylkeskommune 17-19.09 og 25.09.1995 foretatt detaljregistreringer i det aktuelle planområdet (rapport ved Hans Persson av 29.09.1995). I tillegg til de alt omtalte befaringer/undersøkelser foretok Oldsaksamlingen 07.02.1996 befaring i området sammen med representant for tiltakshaver.

Området på Hausvik var med i registreringer for Økonomisk kartverk i 1967 – 70 (Rapport 1984). Rapporten omfattet i alt 104 automatisk fredede kulturminner. Denne og senere undersøkelser konkluderer med at Lyngdal har mange automatisk fredede kulturminner, blant annet under markoverflaten. For nærmere karakteristikkk av regionens fornminnetyper og redskapsmateriale fra steinalder henvises til publisert rapport av Farsundprosjektet i området Lundevågen ca 15 km fra Hausvik (Ballin, T.B. og Jensen, O.L.1995).

2. Tidsrom

Undersøkelsen fant sted i tidsrommet 25.04 t.o.m. 19.05. 2000. I alt er det brukt 20 ukeverk i felt (maskintimer unntatt).

3. Område og lokaliteter

Området rundt Hausvik er et typisk kystområde med knauser og spredt og lite produktiv mark, noe som er karakteristisk for denne delen av Vest-Agder. Lokaliteten inngår i et kystmiljø som trolig rommer flere tusen steinalderlokaliteter og som strekker seg fra Oslofjorden til Rogaland. Undersøkelser i forbindelse med plansaker de seneste årene peker mot at Hausvik-området ikke er et unntak, men representerer et typisk utsnitt av kystmiljøet.

Terrenget gir god skjerming til det planlagte industriområdet på Hausvik, og er formet som ei gryte med åpning mot sjøen. Området har en del høye knauser og ”fjell” og i mellom løsmasser med stein, litt jord og fuktige gress og myrområder i flere nivåer. Sett i forhold til steinalders havnivå kan dette ha utgjort vik og strandområder med svaberg og store rullestein.

Materialet som framkom ved Vest-Agder fylkeskommunes registrering av de aktuelle lokalitetene i 1995 antydte at lokalitetene kunne være blandede. De inneholdt både flintgjenstander med mesolitisk preg og keramikk. Senere observasjoner i felt tydet på at områdene med R1, R2 og R3 har vært dyrket tidligere. Dyrkingen har, etter de opplysninger Oldsaksamlingen har, bestått i spadevending av jorda og pløying med hest. Dette medfører at jordsmonnet på lokalitetene kunne være omrotet.

4. Målsetting og problemstillinger:

Den kunnskap som finnes om utviklingen i steinalderen på denne delen av Sørlands-kysten er grovt sett begrenset resultatene fra undersøkelsene av steinalderlokalitetene på Lista i Farsund kommune. En mål med undersøkelsene av lokalitetene R1, R2 og R3 var derfor å framskaffe et kulturhistorisk materiale som kunne utfylle resultatene fra Lundevågen i Farsund. I forkant ble det spesielt pekt på betydningen av neolitisk keramikk. Likedan ble artefakter av diabas og andre bergarter vektlagt, da det de senere årene er oppdaget flere forhistoriske brudd i Vest-Agder.

Hovedproblemstilling for undersøkelsen av R1, R2 og R3 var å sikre et representativt funnmateriale, skaffe opplysning om datering, boplasstype og så vidt det var mulig boplassenes organisering og derigjennom gi grunnlag for en vurdering opp mot øvrig boplassmateriale fra landsdelen.

5. Metode

I forkant av utgravningen ble hver lokalitet gjennomgått i terrenget. Mindre busker og trær på feltene ble fjernet med motorsag.

På samtlige lokaliteter ble det benyttet gravemaskin til å fjerne det øverste torvlaget på feltene. Bruken av gravemaskin i en slags maskinell flateavdekking var også nyttig for raskere å få oversikt over stratigrafi og forekomst av flint. Videre fulgte undersøkelsen standard utgravningsmetoder. Feltene ble inndelt i ruter på 1 kvadratmeter og det ble gravd i lag på 10 cm. Massen ble løst forsiktig med spade og flata jevnet med graveskje. All masse ble såldet i 4 mm såld. Enkelte prøver er såldet i 2 mm såld (se liste).

Hver lokalitet har individuelt målesystem. X vokser mot nord, Y vokser mot øst. Feltene er tegnet inn på oversiktstegninger i M 1: 100. Hvert lag i hver rute er dokumentert ved foto og plantegning i M 1:20 i tillegg til dokumentasjon av profiler.

Det er brukt 6 dager på lokalitet R1 og 5 dager hver på lokalitet R2 og R3.

6. Undersøkelsen av den enkelte lokaliteten:

6.1 Lokalitet R1:

Område:

Ca. 150 – 200 m².

Lokalitet R1 består av en relativt jevn og fin flate med svak helling mot N, NØ, og V. Flata er avgrenset av berg i dagen i S og mot N og V av en markert terrassekant ned mot et myrområde. Flata har skjerming fra S av en liten høyde. Slik kan området ha hatt fin beliggenhet ned mot en liten vik i V og en større strandvik i myrområdet i N. På flata ligger flere store flyttblokker. Flata er trolig jevnet ut av åkerbruk i nyere tid. Trær og lignende har senere laget en mer kupert flate. Terrasekanten som går rundt yttergrensen av flata i N og V er trolig en åkerrein/dyrkingsterrasse over en naturlig formasjon. Flata var bevoskt med gress, enkelte løvtrær og einerbusker. Dette er typiske indikatorer på gammel jordbruksmark.

Forundersøkelsen viste 35 flint, 1 keramikk og 1 kvarts i 6 positive prøvestikk (Persson 1995).

Metode:

Feltet på R1 bestod av to øst-vestgående sjakter (sjakt 1 og 3) og en sjakt N- S på tvers av disse (sjakt 2). NV hjørne av sjakt 1 ble valgt som origo i målesystemet 100X, 100Y. X vokser mot nord, y mot øst. Sjakt 1 var 24 m lang og 1, 35 – 1,5 m bred. Sjakt 2 var 9 m lang og ca 1 m bred og ble satt ut vinkelrett på sjakt 1 mellom 108 – 109Y. Sjakt 3 var 11 m lang og 1 m bred og gikk ut fra sjakt 2 mellom 105 – 106X. Sjaktene er satt ut ved hjelp av 360° – speilkompass, siktestenger og målebånd. Rette vinkler er satt ut ved bruk av nivellerkikkert.

1 kvadratmeters ruter ble merket av med spiker, og rutene er benevnt etter koordinaten i NØ hjørne. Innenfor sjaktene ble et antall ruter valgt for graving (se plantegninger). I tillegg er det gravd to ruter ved to store flyttblokker, den ene ligger sentralt i feltet og den andre i NV kant av feltet.

Først ble torvlaget sjaktet av med gravemaskin. Et lag på ca 10 cm ble fjernet, tilstrekkelig til at det meste av gressrøttene forsvant. Deretter ble gravemaskinen brukt til å grave en prøvegrop ned til steril grunn i de to vestligste meterene av sjakt 1. Dette for å få oversikt over lagfølge og dybde på jordsmonnet.

Prøvegropa viste over 1 m dype jordlag med mørk, fuktig jord. Dette var tolkes som en åkerrein. En del blokkstore stein i bunnen av gropa ble fjernet. Det nederste laget av åkerreina ble gravd for hånd med spade. En kullprøve er tatt ut fra en ansamling med kull mot bunnen av åkerreina. Prøven kan datere en tidlig fase av dyrkingen, og kan ha betydning for å belyse aktiviteten på lokaliteten gjennom et lengre tidsrom.

I alt 14 flint ble samlet opp fra det øvre laget som ble sjaktet av. Hver rute ble gravd med spade og graveskje i lag av 10 cm. I alt er 18 ruter gravd, men av disse er sju ruter bare gravd til overflaten av lag 3. Rutene ved flyttblokkene er gravd for hånd fra og med torv til steril. All masse er såldet i 4 mm såld. Kwarts som syntes "naturlig" er ikke samlet inn.

Kontekst, stratigrafi:

Hele flata på R1 er trolig delvis omformet og utjevnet av tidligere dyrking. Sjakting gjennom åkerreina lengst V i sjakt 1 viste at jordsmonnet fordelte seg som en terrasse ned bakken mot myra nedenunder. En del blokkstore stein mot bunnen av åkerreina kan være en overgravd rydningsrøys, og det antyder at flata kan være ryddet for stein. Flata er trolig jevnet ut i noen grad av åkerbruk, selv om trær og lignede senere har lagd en mer kupert flate. Jordsmonnet er relativt tynt på flata.

Påvisningen av åkerreina bekreftet teorien om dyrking i området for R1, og det virket derfor lite sannsynlig at vi kunne finne urørte steinalderlag. Bearbeidingen av jorda i forbindelse med dyrkingen gjør det også usikkert om steinaldermaterialet har sin opprinnelige plassering. Dersom det bare har vært benyttet plog, kunne det kanskje forventes urørte lag ved flyttblokkene. Har det i tillegg vært drevet spadebruk kan også slike mer vanskelig tilgjengelige steder ha blitt oppdyrket.

Noe forenklet bestod jordprofilen av følgende lag:

(Utsnitt av profil sjakt 1)

Lag 1: Torvlag ca 10 cm tykt

Lag 2: Mørkt matjordlag. Litt seig masse. Den øverste delen inneholder noen rottråder fra torva. Inneholder en del strandgrus i varierende mengde (10 – 20 cm).

Lag 3: lysere brun jordmasse med langt høyere innhold av sand. Mindre grus enn laget over. (3- 10 cm)

Lag 4: Lys, brun smuldrete sand (2 – 8 cm)

Lag 5: Aurlag og fjell

Anlegg / strukturer:

- Åkerrein rutene 100X, 101Y og 100X, 102Y: Åkerreina bestod av over en meter tykke lag med mørk matjord. En prøve ble tatt ut fra et kullag i bunnen av åkerreina. Kullet lå samlet i bunnlaget mot fjell ca 110 cm under markoverflata. Laget tolkes som et rydningslag. Kullprøven er foreslått for ¹⁴C-datering, fordi en tidfesting av begynnelsen av dyrkingen kan bidra til å belyse kontinuiteten i aktiviteten på stedet. En prøve er også tatt ut fra en ansamling med kull ca 55 cm under markoverflata. Ingen tydelig sjikting i matjorda kunne observeres. En ansamling med stein som delvis ble fjernet mot bunnen av åkerreina, antas å ha vært overgravd rydningsstein.
- Kokegrop rute 109X, 109Y: Halvsirkelformet mørk struktur med nevestore stein og en del kull. Kokegropa syntes uskadd og var relativt klart avgrenset. Gropa inneholdt relativt mye skjørbrent stein og jordmasse iblandet kull. Gropa antas ikke å tilhøre samme periode som steinaldermaterialet. En kullprøve er foreslått til ¹⁴C-datering. Kokegropa lå i bunnen av mekanisk lag 3.
- Nedgraving med kull rute 101X, 109Y: Strukturen antas å være fra relativt ny tid, fordi den framtrer som en forstyrrelse i lag 2 under torvlaget. Den består av kull og rødbrent sand.

Resultat funn:

I alt har ble det på lokalitet R1 funnet 1117 gjenstander. Av disse var 864 flint (77%), 215 kvarts (19%) og 38 stk. andre gjenstander (3%). I den siste gruppen er det bl.a. 4 avslag i bergart og 1 usikkert avslag i bergart.

Det finnes ingen avslag eller skjærende redskaper av makro størrelse verken av flint eller kvarts.

Av flinten dominerer avslag av medio og mikro størrelse. Medio avslag er 504 stk og mikro avslag 306, som til sammen utgjør 94% av flintmaterialet. Det er funnet et relativt beskjedent antall flekker: 24 medio og 11 mikro (4% av total mengde flint). I alt er det talt opp 8 kjerner.

Redskaper med sekundær bearbeiding utgjør i alt 10 stk, og av disse er halvparten skrapere. Dermed har 1% av flintmaterialet spor avsekundær tilvirking.

I alt er det talt opp 14 avslag og 201 biter i kvarts. Av avslagene er 11 medio og 3 mikro. Det er mulig at det blant bitene finnes noen flere avslag, og at en del av bitene er ved en nærmere gjennomgang viser seg å være "naturlige".

2 keramikkskår ble funnet, deriblant et ganske fint randskår. Det kan også være verdt å merke seg 4 avslag i bergart pluss et usikkert avslag i bergart. Blant de fire er det et makro avslag med spor av retusj. Dette kan dreie seg om et hogge eller dele-redskap, kanskje ei øks. Det øvrige materialet av "annen type" består av brent bein og fiskebein. Opprinnelsen til dette organiske materialet er usikker, en sammenheng til åkerbruket i nyere tid kan ikke utelukkes.

HAUSVIK, R1														
Lag	FLINT						Antall	KVARTS				Antall	ANNET	SUM
	Avslag			Flekker		Kjerner		Avslag			Biter		MATERIALE	
	I	II	III	II	III		I	II	III		Antall	Antall		
Sum lag 1	0	13	11	1	1	0	4	0	1	0	2	0	13	46
Sum lag 2	0	342	248	15	6	5	5	0	7	3	146	0	8	785
Sum lag 3	0	79	36	5	1	2	1	0	1	0	44	0	8	177
Sum lag 4	0	54	11	1	1	0	1	0	1	0	5	0	2	76
Sum lag 5	0	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	13
Åkerrein	0	9	0	2	2	1	0	0	1	0	4	0	1	20
Sum	0	504	306	24	11	8	11	0	11	3	201	0	38	1117

Horisontal og vertikal fordeling:

Funnene fordelte seg på ett lag i ni ruter, to lag i seks ruter og fire lag i to ruter (de siste ved flyttblokkene). En del ble også funnet i åkerreina. Øvrige funn kommer fra i alt 19 ruter i øvre torvlag, og ble samlet inn mens torvlaget ble sjaktet bort eller under opprensning av kanter og flater etter fjerningen av torva. I alt ble det gravd 17 m² manuelt i tillegg til åkerreina.

Noen av de mest spesielle gjenstandene kommer fra de to rutene som lå ved to store flyttblokker. Disse rutene lå utenom sjaktene og ble gravd for hånd fra torv til steril. Det ble funnet bl.a. keramikkskår og avslag i bergart. I ruta ved steinblokken NV i feltet var funnmengden også ganske stor med 184 flint, dvs 21% av total mengde flint på R1. Dette kan ha flere årsaker. Rutene kan virkelig ha truffet gode sitteplasser/tilvirkingsplasser. Eller

flyttblokkene kan ha gitt god skjerming eller bremset for transport av materialet ved åkerbruk og pløying i nyere tid. En faktor som spiller inn kan også være utgravingsmetoden. Disse rutene ble håndgravde, noe som tross alt er mer skånsomt enn avtorving med maskin.

Det ble også funnet en mindre ansamling med steinmateriale i åkerreina SV i feltet i enden av sjakt 1. Dette synes naturlig som et resultat av jordtransporten under pløying og dyrking av jorda på lokaliteten i nyere tid. Trolig har det vært flere gjenstander i massen, men nesten hele åkerreina ble snittet med gravemaskin og grovgravd med spade.

Det var flest gjenstander i lag 2, i alt 786 stk eller 70 % av total funnmengde. Dette er en misvisende fordeling fordi noen av rutene bare ble gravd til og med lag 2. Det må også tas hensyn til at nesten 19 % av dette er kvartsbiter. Fordelingen av funn i lag 3 og 4 var henholdsvis 177 stk eller 16 % av total funnmengde og 76 eller 7 % av totalen. Et lag 5 gjelder kun 1 rute.

6.2 Lokalitet R2:

Område:

Ca. 100 m².

Lokaliteten R2 består av en lun, skjermet flate med adkomster fra flere sider. Den er begrenset av berg i dagen i N, NV og SØ. I norddelen av lokaliteten er en stor flyttblokk. Fra flata har man utsyn over ei myr i N, som ved en høyere vannstand enn i dag trolig har utgjort en vik. Flata er skjermet mot været av et høydedrag i S. Flata består trolig av tidligere dyrket mark. Lokalitet R2 ligger vest for og i kloss med en gammel driftsvei.

Forundersøkelsen av R2 og R3 viste 9 flint, 2 keramikk og 1 kvarts i 6 positive prøvestikk.

Metode:

Fire felt i det aktuelle området ble undersøkt som mulige utgravningsfelt:

Felt 1, 2 og 3 lå nær hverandre innenfor et lunt, skjermet område avgrenset av en flyttblokk i N og berg i dagen i NV og SØ.

- Felt 1 var 3 x 5 m og lå V for flyttblokken med berg i dagen på to sider. Avtorvingen med maskin ga funn av 7 flint og 4 kvarts samt 1 skår fajanse.
- Felt 2 lå lenger inn på flata. Det var ca 3,5 x 4 m. Sjaktingen viste matjord som var blandet med noe kull. Det ble sjaktet lagvis ned til ca 1 m under markoverflata. Ingen funn.
- Felt 3 var 4 x 4 m og var avgrenset av flyttblokka i N og driftsveien i Ø. Avtorving med maskin ga funn av 2 flint og 1 kvarts.

- Felt 4 ble plassert på østsiden av driftsveien, og var ca 3 x 2 m. Sjaktingen viste smuldrete, mørk matjord. Et kullag på 30 cm dyp vurderes å ha tilhørighet til nyere tids dyrking. Ingen gjenstandsfunn.

Fra lokalitet R2 ble derfor valgt felt 1 og 3.

Et felles målesystem ble opprettet for feltene 1 og 3 med origo 100X, 100Y (se tegning). Felt 1 og 3 ble gravd parallelt. Gravemetodene var de samme som for lokalitet R1. Det ble gravd kvadratmeterruter i lag på 10 cm. All masse ble såldet i 4 mm såld. Lag 2 i rute 112X, 101Y og 104X, 124,5 Y ble testsåldet i 2mm såld. Et utvalg av rutene i begge felt ble gravd til steril grunn eller til fjell. Det ble gravd 7 m² av felt 1 og 7 m² på felt 3, i alt ble dermed 14 m² utgravd til steril grunn på lokalitet R2.

Stratigrafi og kontekst:

Jordmassene på R2 var lettere å grave enn på R1. Også på R2 kan hovedparten av jordsmonnet karakteriseres som matjord.

Matjordlagene bestod av mørk, brun jord med sand, grus og enkelte nevestore stein. Avtorvingen med maskin viste et dypere matjordlag enn på R1. Blandet i matjorda var enkelte stykker av grønt vindusglass, teglstein, fajanse og porselen. Dette utgjorde ingen stor mengde, men er trolig husholdningsavfall som kan ha fulgt med gjødsel. De mange steingjerdene rundt R2 og R3 viser at jorda har vært ryddet for stein. Dette bekrefter at området har vært brukt til jordbruksformål.

Flata med feltene 1 – 3 er trolig utjevnet av bearbeiding av jorda i forbindelse med dyrking. Det kan virke som om felt 3 var mer forstyrret enn felt 1. Felt 1 var skjermet av berg på flere sider og det ble også påvist en kullstruktur i felt 1.

Noe forenklet består jordprofilene av følgende lag:

Felt 1 (utdrag N-profil)

Lag 1: torv

Lag 2: mørk brun matjord (20 – 30 cm)

Lag 3: gulbrun jord (5 – 8 cm)

Lag 4: aurlag og fjell

Felt 3 (utdrag V-profil):

Lag 1: torv

Lag 2: mørk matjord (10 – 16 cm)

Lag 3: Lysere gråbrun jord med høyere innhold av sand enn i matjorda. (5 – 20 cm)

Lag 3: berg og stein, enkelte lommer med mørk jord og brun sandjord.

Anlegg og strukturer:

- Mulig ildsted rute 113X, 101Y: Strukturen består i en ansamling med kullholdig jord, tolket som et mulig ildsted. Strukturen lå i NV hjørne av feltet skjermet av lave berg på to sider. Kullet lå i et tydelig avgrenset område og var blandet med jord av noe feit kvalitet. Kullagt tilsvarende lag 5 i jordprofilen, men er gravd som mekanisk lag 3. Sammenhengen til det innsamlede steinaldermaterialet er uklar. Ca 10 % av funnene fra felt 1 er funnet i denne ruta. En kullprøve er foreslått til 14C-datering, noe som kanskje kan bidra til å belyse dette forholdet.
- Kullstruktur rute 102X, 111,5Y: Utflytende, liten kullstruktur som antas å være relativt moderne.

Resultat funn:

Totalt var det 1350 gjenstandsfunn fra R2. Det er godt under halvparten av mengden på R3, men noe mer enn fra R1.

På lokalitet R2 ble det gravd to felt: felt 1 og felt 3. Felt 1 hadde flest funn, 1016 i alt, dvs 75% av funnmengden. Felt 3 hadde 334 gjenstandsfunn, 25 % av total funnmengde. På R2 utgjorde flint i alt 756 + 256 stk eller til sammen 75% av funnmengden, kvarts 244 + 72 eller 23% av funnene og annet materiale 16 + 6 stk eller i underkant av 2% av funnene.

R2 felt 1:

I alt er det gravd 7 m² på felt 1. Funnene fordeler seg i to lag i tre ruter og tre lag i fire ruter.

Av flint var det 425 medio avslag og 263 mikro avslag, som i alt er 91% av flinten fra felt 1. 2 makro avslag er også talt opp. På denne lokaliteten er det faktisk flere mikro flekker (30 stk) enn makro flekker (19 stk). I alt utgjør flekker knapt 5 % av total funnmengde. 10 kjerner er talt opp, men det skal bemerkes at noen av disse kan være usikre.

Av andre flintgjenstander finnes 1 retusjert spiss og 1 flintknoll. Det vil si at en svært lav andel av flinten har spor av sekundær tilvirking.

Av kvarts er det talt opp 9 medio avslag, 8 mikro avslag og 223 biter. Det er mulig at noen flere av bitene kan klassifiseres som avslag og at noen av bitene er ”naturlige”.

3 flekker i kvarts er samlet inn. Dette er en forskjell mot felt R1 og R3. Dette underbygger at kvarts er slått og brukt til redskaper.

Uorganisk materiale av annen type består av 2 keramikkskår og 2 makro avslag i bergart. For øvrig er brent bein, der opphavet er noe usikkert tilsvarende R1 og R3.

Hausvik R2, felt 1														
Lag	FLINT							KVARTS				ANNET	SUM	
	Avslag			Flekker		Kjerner	Annet	Avslag			Biter	Annet		MATERIALE
	I	II	III	II	III		Antall	I	II	III		Antall	Antall	
Sum lag 1	1	5	1	0	0	0	0	0	1	3	0	0	0	11
Sum lag 2	0	202	154	11	20	4	1	0	1	3	133	1	6	536
Sum lag 3	1	198	107	8	10	6	1	0	7	1	75	3	9	426
Sum lag 4	0	18	6	0	0	0	0	0	0	1	15	0	1	41
SUM	2	423	268	19	30	10	2	0	9	8	223	4	16	1014

Horisontal og vertikal fordeling:

Det var flest funn i lag 2 og 3. 536 funn, knapt 53 % i lag 3 og 426 eller 42 % i lag 2. Rute 113X, 104Y har relativt mange funn i alt 240 stk (24 % av total funnmengde) og en stor del av de mer spesielle funnene kommer fra denne ruta. Blant funnene er en retusjert spiss i flint og 3 flekker i kvarts og et mulig avslag i bergart. Dette synes ikke å ha noen årsak i senere omroting.

I rute 113X, 101Y det ble påvist et mulig ildsted ble det samlet inn 97 gjenstander som utgjør 10 % av total funnmengde fra felt 1.

R2, felt 3:

Felt 3 har langt færre funn enn felt 1, i alt 334 funn. Derav er det 256 flint (77%), 72 kvarts (22%) og 6 stk. av annet materiale (2%).

Av flint er det absolutt flest avslag 160 medio og 83 mikro. Dvs. det er omtrent dobbelt så mange medio som mikro avslag. Til sammen utgjør disse kategoriene 95% av flinten på felt 3. Av flekker er det 2 medio og 2 mikro. Det er talt opp i alt 7 kjerner. Dette siste er et noe usikkert antall. En stor del av materialet er ganske fragmentert, noe som gjør det vanskelig å bestemme kjerner. Mer interessant er kanskje funnet av en flatretusjert spiss og et fragment av en tangepil. Disse kan gi grunnlag for en nærmere periodisering av funnene.

Av kvarts er det talt opp 4 medio avslag og 2 mikro avslag samt 66 biter. Fordelingen mellom disse kategoriene kunne kanskje endre seg noe ved en nærmere gjennomgang, og i tillegg kan en del av kvartsbitene være naturlige.

Blant det andre materialet er det to mulig knakkesteiner. Det ble også funnet en blå, oppsmuldret glassperle. Hva slags type perle dette er, er usikkert.

Horisontal og vertikal fordeling felt 3:

De fleste funnene ble gjort i lag 2 med 208 stk. eller 62 %. Fra lag 3 er det samlet inn 121 gjenstander eller 36 %. I alt er det gravd 7 m² på felt 3. Funnene fordeler seg i ett lag i en rute, to lag i tre ruter tre lag i tre ruter.

Hausvik R2, felt 3														
Lag	FLINT							KVARTS				ANNET		
	Avslag			Flekker		Kjerner	Annet	Avslag			Biter		MATERIALE	
	I	II	III	II	III		Antall	I	II	III		Antall	Antall	SUM
Sum lag 1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Sum lag 2	0	101	50	1	2	6	1	0	3	1	39	0	4	208
Sum lag 3	0	55	32	1	0	1	1	0	1	1	27	0	2	121
Sum lag 4	0	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Sum	0	160	83	2	2	7	2	0	4	2	66	0	6	334

Det ble gravd sju ruter både i felt 1 og felt 3. I alt ble det funnet tre ganger så mange gjenstander i felt 1 enn i felt 3. Hva skyldes denne ujevne fordelingen? En mulig årsak er at jordsmonnet på felt 3 har blitt utsatt for flere forstyrrelser enn på felt 1. Det kan pekes på bl.a. driftsveien som gikk tett forbi felt 3 og omroting i forbindelse med dyrking. Felt 1 har kanskje hatt bedre skjerming og noe dypere jordsmonn. Årsaken kan også ligge i tiden da materialet ble dannet, - at området med felt 1 har vært en bedre oppholdsplass.

6.3 Lokalitet R3:

Område:

Ca. 125 m².

R3 ligger ca 60 m NV for R2. R3 ligger lavere i terrenget enn R2, og lokalitetene er dessuten avdelt av berg. Dette tilsier at R2 og R3 er to forskjellige lokaliteter. R3 ligger på et svakt forhøyet platå ca 30 x 15m med helling mot SØ, NØ og NV. Området består av gammel dyrket mark og beite, og er bevokst med frodig gress, løvtrær og frukttrær. Steingjerdene i kanten av lokaliteten viser at jorda har vært ryddet for stein. R3 ligger noe åpnere til, men har i øvrig mye av de samme terrengforholdene som R2. Lokaliteten er skjermet av et høydedrag i V og har utsyn over ei myr i Ø og området med fyllplassen i N. Ei stor rydningsrøys / oppmuring med en del jordfaste blokker lå kloss i østre profilvegg av feltet.

Forundersøkelsen av R2 og R3 viste 9 flint, 2 keramikk og 1 kvarts i 6 positive prøvestikk.

Metode:

Lokalitet R3 omfatter et relativt stort område. Etter en gjennomgang av området ble det valgt å prøvegrave og avtorve 3 felt maskinelt. Plasseringen av feltene ble valgt der Perssons (1995) forundersøkelse viste positive prøvestikk. Feltene ble satt ut rett N-S / Ø-V ved hjelp av kompass, stikkstenger og målebånd. Rutene var i størrelse 2 x 2 – 3-5 x 4 m. Torvlaget ble sjaktet av og deretter ble 10 og 10 cm fjernet med gravemaskin inntil evt. strukturer eller flint dukket fram. Mellom hvert lag ble feltene sett over og grovrenset med krafse.

- Felt 1 Ble plassert i NV hjørne av det aktuelle området (jfr. kart i Persson 1995). Sjaktingen med gravemaskin viste matjordlag mer enn 1 m dype. Jordsmonnet var relativt fuktig og virket uegnet som boplassområde. Flint ble ikke påvist. Noen biter tegl og fajanse ble funnet, noe som er typisk i åkerjord. I tillegg ble det gravd et mindre felt 2 noen meter V for dette, som ga et liknende resultat.
- Felt 3 ble plassert på høydedrag N/NV for R2.1 I alt ble det sjaktet av ca. 30 cm av de øvre jordlagene. Dette resulterte i funn av 3 flint, 2 kvarts og en mulig, utdratt kullstruktur. I tillegg et skår av fajanse. Felt 3 ble valgt som utgravningsfelt for lokalitet R3 og benevnes heretter bare som felt R3.

Tilsvarende R1 og R2 ble det på R3 opprettet et eget målesystem med origo 100X, 100Y (se oversiktstegning). Feltet var 3 x 4 m. I tillegg ble det satt på en ekstra rute 104,5X, 104Y for å undersøke utstrekningen av den mulige kullstrukturen. Mellom denne ruta og hovedfeltet ble det satt av en ½ m tykk profilvegg. Av hensyn til arbeidsmengde og tilmålt tid ble den minst lovende delen av feltet nedprioritert. Dette innebar at rutene 101X, 101Y og 101X, 102Y bare ble undersøkt til og med lag 2. I alt ble dermed 11 m² gravd til steril grunn på lokalitet R3.

Stratigrafi og kontekst:

R3 har et dypere jordsmonn enn R1 og R2. Jordprofilen er dominert av mørke matjordlag.

Flata med utgravningsfeltet på R3 var relativt stor og hadde flere avrundede kanter og terrasserings, som kan skyldes bearbeiding av jorda i forbindelse med dyrking. De mange steingjerdene og rydningsrøysene på lokaliteten viste at jorda var ryddet for stein. På tross av at området for R3 har vært brukt til jordbruksformål, er det flere trekk som tyder på at de utgravde lagene er relativt urørte. De øvre jordlagene var tykke, ca. 30 cm ble sjaktet av med

maskin før flinten kom til syne. Dette tyder på anriking av jord i ettertid. Det er dessuten lite trolig at et plogskjær har gått så dypt. En stor andel av funnene var konsentrert til to ruter (42%). Konsentrasjonen antas å ha årsak i forhold i tiden for materialets tilblivelse. Denne tanken støttes også i at i den ene av disse to rutene ble det påvist et mulig ildsted.

Noe forenklet er jordprofilen på R3:

(Utdrag N-profil)

Lag 1: torvlag

Lag 2: matjord og torv (5 – 15 cm)

Lag 3: Mørk matjord (12 – 25 cm)

Lag 4: Kullholdig jord (10 – 17 cm)

Lag 5: Overgangslag med noe kull (5 – 10 cm)

Lag 6: Aurlag, stein og berg

Anlegg og strukturer:

- Mulig ildsted rute 103X, 104Y: Strukturen består av en ansamling kullblandet jord. Avgrensningen var noe utstrakt og flytende. Laget tilsvarer lag 4 i jordprofilen, men er gravd som mekanisk lag 2. En kullprøve fra dette laget er foreslått til 14C datering. Dateringen kan være av stor interesse, da en stor andel av funnene fra R3 er funnet nettopp i dette laget og i denne ruta. Det kan dermed ikke utelukkes at det kan være en sammenheng mellom kullstrukturen og det innsamlede steinaldermaterialet fra R3.

Resultat funn R3

Totalt ble det gjort 3022 funn på R3. Av denne mengden var 2882 flint (95%), 102 kvarts (3%) og 38 (1%) funn av annet materiale. Skjærende redskaper i annet materiale er ikke påvist.

Det er funnet i alt 5 skår av grovkornet keramikk. Dette, sammen med fraværet av avslag eller redskap av makro størrelse kan antyde at funnene (eller i alle fall deler av funnmengden) tilhører perioden yngre steinlader.

Det er funnet en del brent bein og noen få biter skjell på lokaliteten. Sammenhengen mellom disse og det øvrige gjenstandsmaterialet er usikker. Området har vært brukt til dyrking i nyere tid, og det kan ikke utelukkes at beina har blitt blandet i jorden sammen med annen gjødsel.

Flintgjenstandene er dominert av avslag av medio (1553 stk) og mikro størrelse (1141). Det er en del flere medio avslag (1553 stk eller 54% av totalt antall flintgjenstander) enn mikro avslag (1141 stk. eller 40% av totalt antall flintgjenstander). Tilsvarende for flekker er det flere medio (95 stk) mot mikro flekker (70 stk). Det er i alt talt opp 4 kjerner. Det kan dreie seg om flere, da tvilsomme kjerner er klassifisert som avslag.

Det er funnet i alt 16 flint med sekundær bearbeiding (0,5%). Blant disse dominerer tangepiler og skrapere med henholdsvis 7 og 5 stk.. Disse har tydelig tilhold tange, men det finnes også en fint tilhøgd spiss (se foto). En liten gruppe gjenstander er klassifisert som avslag med retusj (4 stk). Mellom disse kan det også finnes fragmenter av tangepiler.

Av kvarts er det samlet inn 102 stk (3% av total funnmengde). Av dette finnes 1 medio avslag og 2 mikro avslag. I forhold til flinten gjør kvartsens noe grovere overflate det vanskeligere å skille ut avslagene derfor kan det forekomme flere avslag i gruppen av kvarts klassifisert som

”biter”. Noe av kvartsbitene kunne trolig også ved nærmere gjennomgang klassifiseres som ”natulig”. I rute 103X, 102Y lag 2 ble det funnet 3 relativt store kvartssteiner samlet. Disse er tolket som mulige råemner til redskapsproduksjon.

Blant materialet av annen type finnes 2 mulige knakkesteiner og 10 biter av pimpstein.

Horisontal og vertikal fordeling av materialet:

I alt er det samlet inn funn fra 12 m². Funnene var fordelt på ett lag i en rute, to lag i en rute, tre lag i åtte ruter, fire lag i en rute og fem lag i en rute.

Det er absolutt flest funn fra lag 2, hele 1859 stk, det vil si nesten 62 % av total funnmengde. Lag 3 har 845 funn eller 28 % av funnmengden.

Det er to klare ansamlinger av funn på R3. Rute 102X, 104Y lag 2 har i alt 598 funn. Dette utgjør 32 % av funnene i lag2 og nesten 20 % av total funnmengde på R3. Naboruten mot nord 103X, 104Y lag 2 har 662 gjenstander. Det vil si knapt 22 % av total funnmengde. I alt står altså disse to rutene i lag 2 for nesten 42% av den totale funnmengden. Det aller meste er avslag. I en av rutene ble det funnet 3 fragmenter av tangepiler. Andelen flekker i forhold til de andre delene av feltet er relativt stor. Til sammen er det telt opp 65 flekker av mikro og medio størrelse, noe som utgjør 39% av det totale antallet flekker.

HAUSVIK, R3														
Lag	FLINT						KVARTS					ANNET	Sum	
	Avslag			Flekker		Kjerner	Annet	Avslag			Biter	Annet		MATERIALE
	I	II	III	II	III		Antall	I	II	III		Antall	Antall	
Sum lag 1	0	33	4	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	40
Sum lag 2	0	918	757	52	39	2	9	0	3	0	58	3	8	1849
Sum lag 3	0	463	311	29	23	2	8	0	0	1	19	1	21	878
Sum lag 4	0	115	65	12	7	0	2	0	1	1	12	0	2	216
Sum lag 5	0	17	1	1	1	0	0	0	0	0	1	0	4	25
Sum lag 6	0	7	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	12
SUM	0	1553	1141	95	70	4	19	0	4	2	92	4	38	3022

7. Samlet resultat:

Samtlige lokaliteter er sannsynlig berørt av dyrking i nyere tid. R3 synes å være den best bevarte lokaliteten, mens R1 trolig er den mest omrotede.

R1 er også den lokaliteten som har de tydeligste sporene av aktivitet i flere perioder. Her ble det påvist en kokegrop, og det er dessuten tatt ut kullprøver fra rydningslaget og et dyrkingslag i ei åkerrein i utkanten av feltet. På grunn av dyrkingen er det usikkert om materialet fra R1 hadde sin opprinnelige plassering eller hadde vært utsatt for transport. De sikreste kontekstene for materialet fra R1, var trolig å finne i rutene ved de to flyttblokkene.

Situasjonen for felt 3 R2 syntes liknede som for R1. Felt 1 virket derimot mer skjermet for inngrep, og hadde den absolutte brorparten av materialet fra R2.

Utgravningene på R3 ga flest funn av de tre lokalitetene. Her ble en relativt interessant sammenheng påvist. En stor andel (42%) av funnene fra R3 ble funnet i eller ved en kullstruktur tolket som et ildsted.

Funnmaterialet består i hovedsak av flint. For en sammenlikning av funnfordelingen henvises her bare til tabelllen nedenfor uten nærmere kommentarer.

	R1	R2		R3
Antall ruter gravd	17	14		11
Total funnmengde	1118 stk	1350 stk		3022 stk
Andel flint	77%	75%		95%
Andel flekker av total mengde flint	4%	5% (Felt 1)	2 % (Felt 3)	6%
Andel mikro avslag av total mengde flint	35%	35%	32%	40%
Andel medio avslag av total mengde flint	58%	56%	63%	54%
Andel makro avslag av total mengde flint	0	2 stk = 0,3%	0	0
Andel sekundært bearbeidet flint av total mengde flint	10 stk = 1%	1 stk = 0,1 %	2 stk = 0,8%	16 stk = 0,5 %
Type sekundært bearbeidet flint	Skrapere Avslag med retusj	Spiss	Tangepil Spiss	Tangepiler Skrapere Avslag med retusj
Forekomst av keramikk	2 stk	2 stk	0	5 stk
Forekomst av materiale i bergart	4 stk	2 stk	0	0
Forekomst av flekker i kvarts	0	3 stk	0	0

Det ble funnet nesten tre ganger så høyt antall funn på R3 som på R1 og R2. Dette har trolig sammenheng med bevaringsforholdene. Andre årsaker kan være oppholdstid på stedet, funksjon og gjenbruk av den samme plassen. Med hensyn på spørsmålet om materialets tidfesting og problemet med transgresjon, henvises til beregninger brukt i Farsundprosjektet (Ballin og Jensen 1995: X).

Med henblikk på den forutgående problemstillingen er det funnet materiale i bergart på XX av lokalitetene. Et for lite areal er gravd til å kunne si noe bestemt om lokalitetens romlige fordeling, og i det minste for to av lokalitetene gjør graden av omroting også dette til et lite relevant spørsmål.

Funnene av sekundært tilvirket flint samt keramikken skulle gi grunnlag for en nærmere periodisering av materialet.

Litteratur:

Ballin, T. B. og Jensen, O.L. (1995): Farsundprosjektet – stenalderboplasdser på Lista. Varia 29. Universitetets Oldsaksamling, Oslo 1995.

Rapport ved Hans Persson av 29.09.1995